

Шпарик Я.Я.аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Львівського торговельно-економічного університету**Shparyk Yarema**

Lviv Trade and Economic University

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЛІ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ****THEORETICAL ASPECTS OF FINANCIAL PROVIDING
OF LAND REPRODUCTION AND ITS PECULIARITIES**

Автор наголошує, що відтворення землі як фактору виробництва безпосередньо залежить від його фінансового забезпечення, а точніше заходів, спрямованих на покращення земель, які забезпечується за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів. Дослідивши поняття «фінансове забезпечення» автор приходиться до висновку, що забезпеченість сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами визначається багатьма факторами виробничого, економічного та організаційного характеру й повинна відповідати певним вимогам, а саме: забезпечення достатнього рівня ліквідності оборотних активів; забезпечення мінімізації втрат фінансових ресурсів у процесі їх використання в умовах інфляції; забезпечення раціонального розміщення фінансових ресурсів між сферами їх функціонування тощо. З'ясування особливостей фінансового забезпечення відтворення землі як фактора виробництва дозволило зробити висновок, що фінансове забезпечення її відтворення – це процес залучення, акумулювання та цільового використання фінансових ресурсів у відтворювальній діяльності суб'єктами господарювання.

Ключові слова: земля, фінансове забезпечення, відтворення землі, сільськогосподарські угіддя, фінансові ресурси.

Автор отмечает, что воспроизведение земли как фактора производства напрямую зависит от его финансового обеспечения, а точнее мероприятий, направленных на улучшение земель, обеспечивается за счет собственных и привлеченных финансовых ресурсов. Исследовав понятия «финансовое обеспечение» автор приходит к выводу, что обеспеченность сельскохозяйственных предприятий финансовыми ресурсами определяется многими факторами производственного, экономического и организационного характера и должна отвечать определенным требованиям, а именно: обеспечение достаточного уровня ликвидности оборотных активов; обеспечение минимизации потерь финансовых ресурсов в процессе их использования в условиях инфляции; обеспечение рационального размещения финансовых ресурсов между сферами их функционирования и т.п. Выяснение особенностей финансового обеспечения воспроизводства земли как фактора производства позволило сделать вывод, что финансовое обеспечение ее воспроизведения – это процесс привлечения, аккумуляции и целевого использования финансовых ресурсов в воспроизводственной деятельности субъектами хозяйствования.

Ключевые слова: земля, финансовое обеспечение, воспроизведение земли, сельскохозяйственные угодья, финансовые ресурсы.

It is emphasized by the author that the reproduction of land as a factor of production directly depends on its financial support, or rather, measures aimed at improving the land, which is provided by own and borrowed financial resources. It is clearly distinguished in the scientific article the concept of «financial providing» and «financing». Thus, the author's financial support is considered as the engagement and accumulation of financial resources, and the financing – their use (placement), advance cost. On the basis of this generalization, it is concluded that financial support is preceded by financing since it is impossible to plan any financing when it is unsecured from the relevant sources. Investigating the concept of «financial providing» the author concludes that the provision of agricultural enterprises with financial resources is determined by many factors of production, economic and organizational character and must follow certain requirements, namely: – ensuring a sufficient level of liquidity of current assets, since it depends on the solvency of the enterprise on financial obligations; – ensuring minimization of losses of financial resources in the process of their use in conditions of inflation; – ensuring the rational

allocation of financial resources between the spheres of their functioning by reducing the proportion of low-quality receivables in circulation. It is found out by the author the features of financial support for reproduction of land as a factor of production, namely: determining the required amount of financial resources; characteristic of the structure of their sources; purposeful using of financial resources, etc. Finding out the features of financial support for the reproduction of land as a factor of production has led us to conclude that financial support for its reproduction is the process of engagement, accumulating and using financial resources in reproduction by economic entities.

Key words: land, financial providing, reproduction of land, agricultural lands, financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В наслідок своїх унікальних природних властивостей земля є просторовим базисом, основою та основним джерелом життя людини. У сільському господарстві вона є тією основою в якій відбувається переплетення економічних процесів виробництва і відтворення з природними. Відтворення вданому випадку є ключем до досягнення високих і стійких урожаїв та підвищення продуктивності землі.

Важливу роль у забезпеченні відтворення землі як фактора виробництва відіграє наявність фінансово-кредитного забезпечення заходів, пов'язаних з відтворенням і охороною земельних ресурсів. Це стало однією з важливих передумов того, що фінансове забезпечення землі є об'єктом дослідження значної кількості економістів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Вагомий внесок у розв'язання проблеми фінансового забезпечення відтворення факторів виробництва зробили такі вчені, як: О.А. Боднар, В.А. Борисова, С.І. Дорогунцова, О.О. Кундицький, М.А. Лендел, А.С. Лисецький, Є.Й. Майовець, І.Р. Михайлюк, В.М. Опарін, В.І. Оспіщев, В.М. Радіонова, С.В. Степаненко, А.М. Третяк, та ін. Водночас, віддаючи належну увагу працям учених у цьому напрямі науки, слід акцентувати увагу на дослідженні джерел і особливостей фінансового забезпечення відтворення землі.

Мета статті. Метою наукової статті є з'ясування суті та особливостей фінансового забезпечення відтворення землі як фактора виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відтворення землі як фактор виробництва безпосередньо залежить від його фінансового забезпечення, а точніше заходів, спрямованих на покращення земель, які забезпечується за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів. У той же час, аналіз економічної літератури по даній тематиці засвідчив відсутність єдиного підходу відносно змісту «фінансового забезпечення».

Найбільш дискусійними є визначення та взаємозв'язок фінансового забезпечення та

фінансування заходів, пов'язаних із відтворенням землі як фактора виробництва. Нерідко у практичній діяльності спостерігається отождошення понять «фінансування» і «фінансове забезпечення». На основі узагальнення підходів до даної проблеми, ми поділяємо думку тих науковців, які вважають, що процеси фінансового забезпечення та фінансування взаємопов'язані, але не тотожні [1, с. 65]. Так, фінансове забезпечення в даному випадку розглядається як залучення та акумулювання фінансових ресурсів, а фінансування – їх використання (розміщення), авансування витрат. На основі даного узагальнення можемо зробити висновок про те, що фінансове забезпечення передуює фінансуванню, оскільки неможливо планувати будь-яке фінансування, коли воно є незабезпечене відповідними джерелами.

Таким чином, незважаючи на тісний взаємозв'язок цих двох процесів, вони можуть проходити відносно незалежно один від одного. В той же час, слід зауважити, що формування фінансових ресурсів створює економічну передумову для цілеспрямованого фінансування [2, с. 20], а саме «фінансування» розглядається як:

- сукупність методів і засобів покриття витрат [3, с. 739];
- забезпечення необхідними фінансовими ресурсами затрат [4, с. 292];
- процес використання фінансових ресурсів організацій;
- процес, що виражає грошово-фінансові відносини організації, пов'язані з покриттям поточних і одноразових фінансових потреб.

Щодо самого терміну «фінансового забезпечення», то в сучасній економічній літературі спостерігається декілька підходів. У найпоширенішому, як було нами відзначено, воно розглядається як більш ширше поняття складовою частиною якого є процес фінансування. У відповідності до цього підходу «фінансове забезпечення» це система заходів, що організуються і проводяться з метою своєчасного і повного задоволення потреби в грошових коштах. Дане поняття включає в себе: фінансове планування, фінансування, витребування, отримання, зберігання, економічне і раціональне витрачання грошових коштів, бухгалтерський

облік і звітність, фінансовий контроль, аналіз фінансово-економічної діяльності [3, с. 1026].

Прихильники іншого підходу до поняття «фінансового забезпечення» відносять тільки до підприємства і під цією категорією розуміють сукупність форм і методів, принципів і умов фінансування підприємств. Фінансове забезпечення підприємництва – це управління капіталом, діяльність по його залученню, формування та використання [2, с. 110]. У відповідності до цього здійснювати фінансове забезпечення означає вирішувати завдання залучення зовнішнього капіталу, управління власним капіталом, використання капіталу в процесі виробництва (здійснення інвестицій та управління платіжним оборотом), а також повернення кредиту [4, с. 123].

Представники західної фінансової науки визначення поняття фінансового забезпечення обумовлюють як сукупність процесів і процедур, які використовуються керівництвом країни для здійснення фінансової діяльності країни, контролю та звітності. Ці заходи включають у себе запис, перевірку та своєчасної звітності операцій, які впливають на доходи та витрати державного бюджету, активи і пасиви країни [5].

У той же час, у відповідності до тематики нашого дослідження, на нашу думку, найбільш повне визначення «фінансового забезпечення» відтворювального процесу представлено В.М. Родіоною. Так, у відповідності до нього, це покриття відтворювальних витрат за рахунок фінансових ресурсів, акумульованих суб'єктами господарювання і державою [1, с. 35].

В доповнення до даного визначення слід зазначити, що фінансове забезпечення являє собою процес залучення і акумулювання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання і державою для їх подальшого використання

з метою покриття і цільового фінансування витрат. Враховуючи предмет дослідження поданої наукової статті, вважаємо за необхідне виокремити фактори, які впливають на рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами (табл. 1), які в свою чергу мають особливі специфічні ознаки: сезонність виробництва, порівняно довга тривалість обігу капіталу в галузі, що спричинено подовженим циклом виробництва, відсутність застави для забезпечення довгострокових кредитів тощо. Особливий акцент хочеться зробити на сезонності виробництва у сільському господарстві, яка за нормального відтворювального процесу вимагає забезпечення раціонального співвідношення між власними і залученими фінансовими ресурсами.

Ми погоджуємось з твердженням про те, що забезпеченість сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами визначається багатьма факторами виробничого, економічного та організаційного характеру й повинна відповідати певним вимогам, а саме:

1. Забезпечення достатнього рівня ліквідності оборотних активів, оскільки від цього залежить платоспроможність підприємства за фінансовими зобов'язаннями.

2. Забезпечення мінімізації втрат фінансових ресурсів у процесі їх використання в умовах інфляції.

3. Забезпечення раціонального розміщення фінансових ресурсів між сферами їх функціонування за рахунок скорочення питомої ваги неякісної дебіторської заборгованості у сфері обігу [6, с. 112].

Крім того, як підтверджують дослідження (табл. 2), формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в значній мірі залежить від їх організаційно-правової форми, які у відповідності до статті 63 Господарського кодексу України представлені

Таблиця 1

Фактори, які впливають на рівень забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами [6, с. 112]

Фактори, які впливають на збільшення рівня забезпеченості	Фактори, які впливають на зменшення рівня забезпеченості
Продаж необоротних активів	Погашення короткострокових кредитів
Збільшення дебіторської заборгованості	Грошові виплати
Збільшення ліквідних запасів готової продукції та товарів	Скорочення дебіторської заборгованості
Надання позик	Податки на дохід від дооцінки активів
Збільшення обсягів виручки	Повернення наданих позик
Збільшення короткострокових фінансових інвестицій	Збільшення безнадійної дебіторської заборгованості та сумнівного боргу
Збільшення коштів на розрахункових та депозитних рахунках	Інфляційні процеси

Порівняльна характеристика можливостей фінансування сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм [7, с. 11]

	Переваги	Недоліки
Господарські товариства	<ul style="list-style-type: none"> – можливість залучення дрібних інвесторів; – можливість емісії облігацій (для АТ ще й акцій та опціонів на акції) – обмежена відповідальність акціонерів; – можливість фінансування ризикових, але прибуткових видів діяльності; – чітке нормативно-правове регулювання діяльності АТ; – прозорість і публічність звітності; – приваблива дивідендна політика; – гнучкі умови капіталізації прибутку; – можливість диверсифікації виробництва 	<ul style="list-style-type: none"> – часто відсутність цінного паперу як документа про достовірність інвестування; – недостатня розвиненість вторинного ринку цінних паперів (відсутність ринку торгівлі частками ТОВ); – відсутність чітко сформованих інституційних основ андеррайтингу; – можливість конфліктних ситуацій між власниками товариства; – недовіра населення до акцій та облігацій як об'єкта вкладання капіталу
Приватні підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – одноосібне оперативне управління; – відповідальність власника в межах власності підприємства; – не визначений законодавством мінімальний розмір статутного фонду 	<ul style="list-style-type: none"> – обмеженість додаткового залучення власного капіталу ресурсами власника; – обсяги кредитних ресурсів обмежуються невеликими обсягами власного капіталу
Фермерські господарства	<ul style="list-style-type: none"> – одноосібне оперативне управління; – відповідальність власника в межах власності господарства; – можливість використання державної підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> – обмеженість власного капіталу коштами однієї сім'ї; – важкодоступність довгострокових фінансових вкладень; – бюрократія в процесі отримання державної підтримки; – не кваліфікованість фермера в питаннях організації виробництва, обліку і звітності
Кооперативні організації	<ul style="list-style-type: none"> – наявність неподільного фонду, що не повертається члену при виході з кооперативу; – виплата часток доходу на паї може здійснюватися у зручній формі (грішми, товарами, цінними паперами тощо); – управлінські рішення делегуються знизу до верху 	<ul style="list-style-type: none"> – розпорошеність управління між усіма членами кооперативу;
Державні підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – суворий державний контроль за використанням і збереженням майна; – фінансування за рахунок власних (спеціального фонду) та державних коштів (загального фонду); – постійне планування діяльності та процесу фінансування 	<ul style="list-style-type: none"> – керівництво наймане і часто не достатньо зацікавлене в отриманні максимального ефекту; – підприємство не може бути членом кооперативу чи засновником інших суб'єктів підприємницької діяльності; – витрачання фінансових ресурсів згідно затвердженого кошторису

декількома групами господарських формувань: господарські товариства (акціонерні товариства та товариства з обмеженою відповідальністю), приватні підприємства, фермерські господарства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, державні підприємства та інші формування [7, с. 10; 8, с. 19].

Щодо особливостей фінансового забезпечення відтворення землі як фактора виробництва полягають в наступному:

- 1) визначенні необхідного обсягу фінансових ресурсів;
- 2) характеристиці структури їх джерел;
- 3) цільовому використанні фінансових ресурсів.

Висновки. Виходячи з особливостей відтворення землі як фактора виробництва, під фінансовим забезпеченням її відтворення слід розуміти процес залучення, акумулювання та цільового використання фінансо-

вих ресурсів у відтворювальній діяльності суб'єктами господарювання.

Подальше функціонування сільськогосподарських підприємств вимагає зваженого підходу щодо фінансового забезпечення відтворення землі як фактору виробництва. Незва-

жаючи на те, що на сьогоднішній день офіційна статистика не подає інформації щодо джерел фінансування такого виду відтворення, однак теоретично в Україні існують різноманітні джерела його фінансування, хоча не кожне із них є доступним для даного процесу.

Список використаних джерел:

1. Кундицький О.О. Регулювання фінансової бази відтворення факторів виробництва : монографія. Львів : Тріада плюс, 2011. 552 с.
2. Павлова Л.Н. Финансовый менеджмент. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 269 с.
3. Финансово-кредитный энциклопедический словарь / гл. ред. А.Г. Грязновой. Москва : Финансы и статистика, 2002. 1168 с.
4. Карданская Н.Л. Принятие управленческого решения. Москва : ЮНИТИ, 1999. 408 с.
5. Alberto Alesina, Francesco Giavazzi. Europe and the Euro (National Bureau of Economic Research Conference Reports). Italy : Bologna, 2007.
6. Зінчук Т.А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. Випуск 9. Частина 1. С. 109–112.
7. Боднар О.А., Кучер В.А. Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. *Modern economics*. 2017. № 6. С. 6–14.
8. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 12.04.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 17.05.2019).

References:

1. Kundytskyi O.O. (2011). *Reguluvannya finansovoi bazy vidtvorennia faktoriv vyrobnytstva* : monohrafiia [Regulation of the financial basis for reproduction of factors of production: a monograph]. Lviv : Triada plus. (in Ukrainian)
2. Pavlova L.N. (2003). *Finansovyyi menedzhment* [Financial management]. Moskva : YuNITI-DANA. (in Russian)
3. *Finansovo-kreditnyy entsiklopedicheskiy slovar* [Financial and credit encyclopedic dictionary] / gl. red. A.G. Gryaznovoy. Moskva : Finansy i statistika, 2002. (in Russian)
4. Kardanskaya N.L. (1999). *Prinyatie upravlencheskogo resheniya* [Management decision making]. Moskva : YuNITI. (in Russian)
5. Alberto Alesina, Francesco Giavazzi. *Europe and the Euro* (National Bureau of Economic Research Conference Reports). Italy : Bologna, 2007.
6. Zinchuk T.A. (2014). *Problemy finansovoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidprijemstv* [Problems of financial support of agricultural enterprises]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*, 9(1), 109–112. (in Ukrainian)
7. Bodnar O.A., Kucher V.A. (2017). *Osoblyvosti formuvannia finansovykh resursiv silskohospodarskykh pidprijemstv v suchasnykh umovakh* [Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах]. *Modern economics*, 6, 6–14. (in Ukrainian)
8. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy* : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. Data onovlennia: 12.04.2018 [The Commercial Code of Ukraine: Law of Ukraine dated January 16, 2003 No. 436-IV. Date updated: Apr 12, 2014]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (data zvernennia: 17.05.2019).